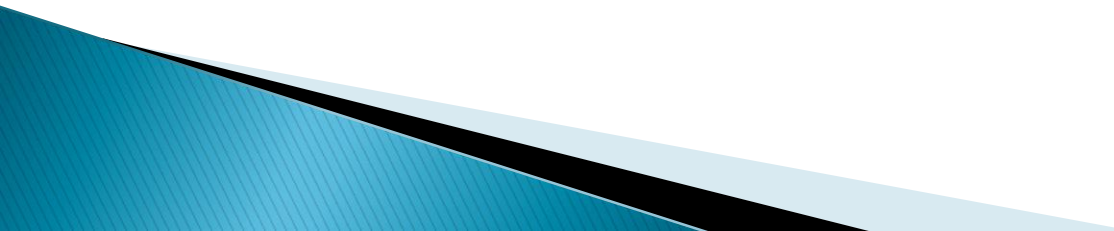

Μέθοδοι και στρατηγικές πλοήγησης στον κόσμο της νεοελληνικής γλώσσας

Αναλυτικά Προγράμματα και
Δείκτες Επάρκειας στη Γλώσσα
Μαίρη Κουτσελίνη-Πανεπιστήμιο
Κύπρου

ΘΕΜΑΤΑ

- ▶ Προβλήματα...
 - ▶ Δείκτες επάρκειας (στόχοι, δείκτες επίπεδα)
 - ▶ Διδασκαλία
-

Προβλήματα ...

- ▶ Αρνητικά αποτελέσματα επίδοσης
- ▶ Συγκριτικά πτώση επιπέδων γλωσσομάθειας
- ▶ Πολλά παιδιά στη στήριξη από το δημοτικό χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα
- ▶ Σύγχυση ως προς το πώς διδάσκουμε και τι από τη Γλώσσα
- ▶ Διδασκαλία βιβλίων
- ▶ Μονομερείς εμφάσεις, π.χ. «ξεκλείδωμα νοήματος» – άντληση και συζήτηση πληροφοριών

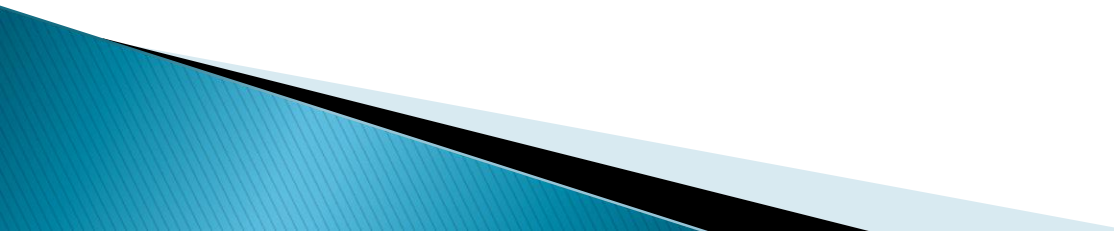
- ▶ Ο «ποιητής της Γλώσσας», ο Ελύτης, στη βράβειυσή του για το Νόμπελ στάθηκε στην ελληνική γλώσσα:
- ▶ *«Μου δόθηκε, αγαπητοί μου φίλοι, να γράφω σε μια γλώσσα που μιλιέται μόνο από μερικά εκατομμύρια ανθρώπων. [...]. **Εάν η γλώσσα αποτελούσε απλώς ένα μέσον επικοινωνίας, πρόβλημα δεν θα υπήρχε.** Συμβαίνει όμως να αποτελεί και εργαλείο μαγείας και φορέα ηθικών αξιών. Προσκτάται η γλώσσα στο μάκρος των αιώνων ένα ορισμένο ήθος. Και το ήθος αυτό γεννά υποχρεώσεις.»*

- ▶ Γλώσσα= ήθος, στάση ζωής, διαχρονικές αξίες, ατομικός, κοινωνικός και πολιτικός πολιτισμός
- ▶ *Το επιχείρημα μείωσης των ωρών διδασκαλίας της Γλώσσας (ήδη μειώθηκαν στο 1/3 στο δημοτικό) με το πρόσχημα ότι η Γλώσσα διδάσκεται σε όλο το πρόγραμμα ...*

Γλώσσα: Λόγος και Κείμενο

- ▶ Γλωσσική δομή (σύνταξη, γραμματική σε ποικιλία κειμένων και συγκεκριμένα)
- ▶ Νοηματική δομή (Πρόσωπα, σχέσεις, χώρος, χρόνος, οργάνωση κειμένου, ρόλος εικόνας, ήχου, σημείων στίξης, σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος, εντοπισμός ρητών και υπόρρητων πληροφοριών και νοημάτων κ.ο.κ)
- ▶ Το Κείμενο και ο Λόγος ως Κοινωνική πράξη (οπτική γωνία θέασης του κόσμου, υφολογικές προτιμήσεις, σκοπός του κειμένου κ.ο.κ)

Γλωσσικός Γραμματισμός

- Κατανόηση και Παραγωγή Προφορικού και Γραπτού λόγου – ποικιλία κειμένων σε διαφορετικά συγκείμενα
 - Κατανόηση της λειτουργίας και χρήσης γραμματικών, συντακτικών, υφολογικών, σημασιολογικών φαινομένων σε ποικίλα κείμενα
 - Κατανόηση και χρήση της λειτουργίας της γλώσσας σε ποικίλα κείμενα και συγκείμενα
-

- ▶ Ερώτημα: Γιατί ο εκπαιδευτικός συνεχίζει να διδάσκει τα βιβλία-ύλη και όχι τους μαθητές μέσω της ύλης;

- ▶ Το βιβλίο αντικατέστησε το ΑΠ
- ▶ Απουσία **δεικτών επάρκειας** σε κάθε μάθημα

Ορισμός ΟΥΝΕΣΚΟ για το ΑΠ

- ▶ Είναι ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα που περιέχει:
- ▶ Το σκοπό ανάπτυξης του μαθητή
- ▶ Τα υλικά και μέσα για επίτευξη του σκοπού
- ▶ Τον τρόπο και μέσα αξιολόγησης της ανάπτυξης

Η ύλη ως μέσο

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

- ▶ Τα σύγχρονα ΑΠ και η Διδασκαλία αναπτύσσονται και εφαρμόζονται με βάση Δείκτες Γλωσσικής Επάρκειας από την προδημοτική μέχρι τέλος Δημοτικού
- ▶ Τι σημαίνει ο μαθητής στην προδημοτική ή στην Γ' Δημοτικού ή στη Γ' Γυμνασίου είναι «αδύνατοι» στο Γλωσσικό μάθημα;
- ▶ Τι αναμένεται να μπορεί να κάνει και δεν το κάνει ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

Δείκτες επάρκειας VS Στόχοι

- ▶ Οι Στόχοι είναι γενικές και κατά το πλείστον αόριστες δηλώσεις που δείχνουν Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα, αλλά είναι κενά περιεχομένου για σκοπούς διδασκαλίας
- ▶ **ΣΤΟΧΟΣ: Ο μαθητής να κατανοεί ποικίλα κείμενα.**
- ▶ Ως Αποτελέσματα δεν περιλαμβάνουν λειτουργική ανάλυση των συγκεκριμένων και διδακτέων γλωσσικών δεξιοτήτων, στάσεων.
- ▶ Δεν απαντούν στο Γιατί της διδασκαλίας για την αδυναμία του μαθητή και δεν οριοθετούν τα βήματα για τη βελτίωσή του

▶ Δείκτης επάρκειας

- ▶ Τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ο μαθητής όταν τελειώνει κάθε τάξη από την προδημοτική μέχρι το τέλος Γυμνασίου/ Λυκείου σε κάθε μάθημα
- ▶ Χαρακτηριστικά = έννοιες, πληροφορίες, δεξιότητες, στάσεις, αξίες

Επίπεδο επάρκειας

Επικοινωνιακή Επάρκεια Κατανόησης και Παραγωγής Γραπτού και προφορικού Λόγου B1 / B2 – ΕΣΠΑ

- ▶ **Παραγωγή γραπτού λόγου και γραπτή διαμεσολάβηση**
- ▶ Στη διάρκεια της εξέτασης για την αξιολόγηση παραγωγής γραπτού λόγου, οι υποψήφιοι σε αυτό το επίπεδο πρέπει να είναι σε θέση να διατυπώνουν **συνεχή και συνεκτικό γραπτό λόγο** πάνω σε θέματα που αφορούν το ευρύ κοινό, εκφράζοντας τις απόψεις τους γι' αυτά, ή γύρω από προσωπικά θέματα, αναφερόμενοι σε εμπειρίες, σχέδια, προθέσεις τους, κτλ. Πιο συγκεκριμένα αναμένεται να μπορούν να:
 - ▶ 11. Γράφουν σχετικώς σύντομα κείμενα (όπως προσωπική επιστολή, ηλεκτρονικό μήνυμα ή σημείωμα) και να δώσουν ή να ζητήσουν πληροφορίες για καθημερινά γεγονότα.
 - ▶ 12. Περιγράφουν με λεπτομέρειες, σε προσωπικές επιστολές, διάφορα γεγονότα, εμπειρίες, εντυπώσεις και συναισθήματα.
 - ▶ 13. Περιγράφουν με σαφήνεια ένα πρόβλημα ή μια κατάσταση.
 - ▶ 14. Αποδίδουν με σχετική σαφήνεια τα κύρια σημεία ενός οικείου θέματος.
 - ▶ 15. Περιγράφουν το περιεχόμενο και την πλοκή ενός βιβλίου ή μιας ταινίας.
 - ▶ 16. Περιγράφουν σχέδια, φιλοδοξίες, στόχους.

- ▶ Αποτέλεσμα, Στόχος, επίπεδο: Περιγράφουν με σαφήνεια ένα πρόβλημα ή μια κατάσταση:

- ▶ Θέτει τα γεγονότα σε χρονική σειρά
- ▶ Επισημαίνει την κύρια πράξη από τις επιμέρους
- ▶ Συνδέει πράξεις με πρόσωπα
- ▶ Επενδύει τις πράξεις και τα πρόσωπα με αντιδράσεις και συναισθήματα
- ▶ Αξιολογεί τα γεγονότα με συγκεκριμένα κριτήρια

- ▶ Οι Δείκτες Επάρκειας δείχνουν τι συγκεκριμένα αναμένεται να διδάξουμε το μαθητή, ούτως ώστε να είναι επαρκής π.χ. στην Κατανόηση κειμένων
- ▶ Είναι προσανατολισμένοι:
 - στη διδασκαλία/ μάθηση επιμέρους γνώσεων και δεξιοτήτων και όχι στο αποτέλεσμα=στόχο
 - στο **πώς** επιτυγχάνουμε τον τελικό στόχο
Π.χ. τι θα πρέπει να μάθω τον μαθητή για να μπορεί να κατανοεί κείμενα

▶ Παράδειγμα

- ▶ Στόχος = Καλλιέργεια της Κριτικής σκέψης
- ▶ Δείκτες Επάρκειας
- ▶ Σύγκριση, Συσχέτιση και Κατηγοριοποίηση ιδεών και επιχειρημάτων
- ▶ Ανάπτυξη επιχειρημάτων για υποστήριξη μιας θέσης
- ▶ Ετοιμότητα για απάντηση σε αντίθετα επιχειρήματα
- ▶ Ικανότητα πρόβλεψης των επιχειρημάτων που αντικρούουν μια θέση
- ▶ Ικανότητα συναγωγής συμπερασμάτων
- ▶ Παραγωγή και εφαρμογή κριτηρίων για αξιολόγηση
- ▶ Αξιολόγηση με εσωτερικά και εξωτερικά κριτήρια
- ▶ Παραγωγή εναλλακτικών προτάσεων, λύσεων, τρόπων δράσης
- ▶ Γνώση, επιλογή και χρήση διαδικασιών/στρατηγικών
- ▶ Ανάπτυξη παραμέτρων για Έλεγχο και Ερμηνεία δεδομένων
- ▶ Κατανόηση, ερμηνεία και παραγωγή αναλογιών και μοντέλων
- ▶ Μεταγνωστική ικανότητα
- ▶ Ερευνητική στάση

Στόχος : Ανάπτυξη ΜΕΤΑΓΝΩΣΗΣ

- ▶ **Δείκτες επάρκειας**
- ▶ Αυτορρύθμιση της γνώσης- τι γνωρίζω, τι δεν γνωρίζω, τι πρέπει να μάθω
- ▶ Αυτοκατεύθυνση της γνώσης- ποια διαδικασία/στρατηγική επιλέγω,
- ▶ Αυτοαξιολόγηση της γνώσης και των διαδικασιών- το αποτέλεσμα είναι σύμφωνο με το σκοπό, έχω επιλέξει τον κατάλληλο τρόπο εργασίας, έχω προχωρήσει σύμφωνα με το σχεδιασμό, το αποτέλεσμα είναι λογικό, ορθό, αληθές. Έχω αρκετό χρόνο ή χρειάζεται να τον αναπροσαρμόσω
- ▶ Αυτοέλεγχος- Υποβολή ερωτήσεων Πριν, Κατά, Μετά την επίλυση/επεξεργασία του θέματος που βοηθούν στην οργάνωση, διαδικασία και αξιολόγηση της εργασίας
- ▶ Προγραμματισμός σχεδίου δράσης/ βημάτων/σταδίων
- ▶ Οργάνωση συγκεκριμένης στρατηγικής για επίλυση του προβλήματος/επεξεργασίας του θέματος

Δείκτες Επάρκειας

- ▶ Τι θα πρέπει να γνωρίζει, να μπορεί να κάνει και τι στάσεις -αξίες να διαμορφώσει μέσω της σχολικής εκπαίδευσης σε κάθε μάθημα, σε κάθε τάξη

- Κριτήριο επιλογής της ύλης
 - Οδοδείκτης ανάπτυξης
 - Μέτρο μέτρησης προόδου
- Μέσο διαμορφωτικής αξιολόγησης
- Μέσο αυτο-αξιολόγησης του έργου του εκπαιδευτικού
 - Βάση και προϋπόθεση Διαφοροποίησης
- Μέτρο προόδου του μαθητή

Θέματα διδασκαλίας...

Πώς διδάσκεται η Γραμματική και η Σύνταξη;

- ▶ Τα βιβλία χρησιμοποιούνται ως κείμενα αναφοράς και ο μαθητής πρέπει να ξέρει να τα χρησιμοποιεί, εντός και εκτός τάξης
- ▶ Δεν διδάσκεται απαγωγικά κανονιστικά, αλλά επαγωγικά ρυθμιστικά: Τα φαινόμενα και οι κανόνες δεν διδάσκονται εκ των προτέρων αλλά συνάγονται μέσα από την παρατήρηση, τη χρήση, τις κατάλληλες δραστηριότητες
- ▶ Γίνονται συγκρίσεις νοήματος στη χρήση για το ίδιο θέμα διαφορετικών γραμματικών και συντακτικών επιλογών

ΔΕΙΓΜΑ ΑΠΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΩΓΙΚΗΣ – ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ

ΘΕΜΑ: Η απλή, η επαυξημένη, η σύνθετη και η ελλειπτική πρόταση

- ▶ **ΣΚΟΠΟΣ–δείκτης:** Να αναγνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τις προτάσεις στον προφορικό και γραπτό λόγο

ΠΟΡΕΙΑ–ΑΠΑΓΩΓΙΚΗ/ ΔΑΣΚΑΛΟΚΕΝΤΡΙΚΗ/ ΑΔΙΑΦΟΡΠΟΙΗΤΗ

- Γράφουμε στον πίνακα 4–5 προτάσεις
- Ζητούμε από τους μαθητές να αναγνωρίσουν ότι αυτό που γράψαμε είναι πρόταση
- Προχωρούμε σε ανάκληση προηγούμενης γνώσης
- Διακρίνουμε τις προτάσεις σε απλές, επαυξημένες, σύνθετες και ελλειπτικές και τις ονομάζουμε.
- Δίνεται στους μαθητές φύλλο εργασίας, για να αναγνωρίσουν και να γράψουν προτάσεις.
- Ανακοινώνουν τα αποτελέσματα των εργασιών τους

ΠΟΡΕΙΑ-ΕΠΑΓΩΓΙΚΗ

- Ανακοινώνεται το θέμα: Τα είδη της πρότασης και ζητείται από τους μαθητές να αναφέρουν διάφορες προτάσεις.
- Δίνεται στους μαθητές φύλλο εργασίας με όλα τα είδη πρότασης και τους ζητούμε να κατατάξουν τις προτάσεις σε ομάδες με ένα κριτήριο μορφής (όχι περιεχομένου). Ζητούμε να συζητήσουν ανά δύο και να επισημάνουν τέτοια κριτήρια.
- Ανακοινώνουν και τους ζητούμε να προχωρήσουν στην κατάταξη με βάση τους όρους της πρότασης που περιέχουν. Οι όροι της πρότασης είναι προαπαιτούμενη γνώση- Τους ζητούμε να τους γράψουν .

- ▶ Επιμένουμε στην προαπαιτούμενη: Ζητούμε πρώτα ατομικά να υπογραμμίσουν μια πρόταση με τους κύριους όρους. Την ελέγχουν ανά δύο. Ζητούμε παραδείγματα και σταματούμε στο σημείο αυτό όσο χρειάζεται.
- ▶ Οι μαθητές εργάζονται πρώτα ατομικά για την κατάταξη των προτάσεων του φύλλου εργασίας.
- ▶ Ελέγχουν και διορθώνουν σε ομάδες μικτής ικανότητας των τεσσάρων μαθητών. Η έμφαση είναι στο γιατί και όχι στο τελικό αποτέλεσμα
- ▶ Ο/η εκπαιδευτικός δίνει ανατροφοδότηση την ώρα που εργάζονται. Στην εξατομικευμένη εργασία πλησιάζει τους μαθητές που είχαν δυσκολία με τους κύριους όρους (Διαφοροποίηση ανατροφοδότησης και στόχων).

- ▶ Δίνει φυλλάδιο με την ορθή κατάταξη των προτάσεων και την ονομασία τους και ζητά αυτο-αξιολόγηση της δουλειάς τους. Επιβλέπει και βοηθά εξηγώντας εξατομικευμένα το σωστό και το λάθος.
- ▶ - Μπαίνει στη συζήτηση του ρόλου κάθε πρότασης στο γραπτό και προφορικό λόγο: Έχουν διαφορετικό ρόλο; Πότε χρησιμοποιούνται;
- ▶ - Ως εργασία για το σπίτι δίνει παραγράφους από επιλεγμένα κείμενα με υπογραμμένες μια πρόταση από κάθε είδος, συνολικά τέσσερις.
- ▶ ΑΣΚΗΣΗ: α) Μετατρέψτε τις απλές σε επαυξημένες, τις επαυξημένες σε απλές, τις σύνθετες σε ελλειπτικές και τις ελλειπτικές σε σύνθετες. β) Έχει αλλάξει το περιεχόμενο και η λειτουργικότητα (ο σκοπός για τον οποίο γράφτηκε;) του κειμένου; Δικαιολογήστε την απάντησή σας. γ) Επιλέξτε έναν από τους πιο κάτω τρόπους εργασίας: Γράψτε δυο παραγράφους που να περιέχουν όλα τα είδη πρότασης/ Συμβολίστε με νότες ή εξισώσεις τη σχέση των προτάσεων/ Επισημάνετε ένα διάλογο από το βιβλίο των Νέων Ελληνικών και περιγράψτε την ψυχολογική κατάσταση των προσώπων που συμμετέχουν. Υπάρχει σχέση με τα είδη πρότασης που χρησιμοποιούν;

Συγκρίσεις...

Παράδειγμα 1.

- ▶ Ακούσαμε τα λόγια τα εύκολα τα μεγάλα (ειρωνεία και απογοήτευση = συναισθηματική αντιμετώπιση)
- ▶ Ακούσαμε προτάσεις που δύσκολα υλοποιούνται (σοβαρή, ορθολογική αντιμετώπιση)

Παράδειγμα 2.

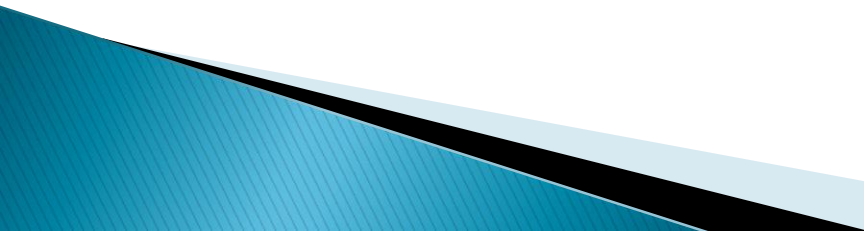
- ▶ Οι ασκήσεις διορθώθηκαν και το μάθημα συνεχίστηκε (έμφαση στη διαδικασία)
- ▶ Οι μαθητές διόρθωσαν τις ασκήσεις του και συνέχισαν το μάθημα (έμφαση στα υποκείμενα)

Παράδειγμα 3.

- ▶ Διαβάζει δυνατά- Διαβάζει με δυνατή φωνή

Ανάγκη επέκτασης των Δεικτών Επάρκειας σε Στρατηγικές

Ανάγνωσης - Κατανόησης (παραδείγματα)

- ▶ Επικεντρωμένη ανάγνωση
 - ▶ Ενεργοποίηση προηγούμενης γνώσης
 - ▶ Κάθετη ανάγνωση
 - ▶ Γραφική αναπαράσταση εννοιών και της σχέσης τους
 - ▶ Ομαδοποίηση συγγενικών γεγονότων, ιδεών, λέξεων
 - ▶ Σημειώσεις
 - ▶ Περίληψη
 - ▶ Κατανόηση μέσω ερωτοαπαντήσεων
-

Στρατηγικές Παραγωγής Λόγου (παραδείγματα)

- ▶ Προγραμματισμός βασικών σημείων
- ▶ Οργάνωση τεκμηρίωσης (π.χ. Επιχειρήματα, παραδείγματα, αναλογίες, παρομοιώσεις)
- ▶ Επιλογή δομής ανάλογα με το θέμα και το ακροατήριο (π.χ. χωροχρονική, λογική, από το τέλος στην αρχή, με βάση σκηνές και εικόνες, από τα σημαντικά στις λεπτομέρειες, τα υπέρ και τα κατά)
- ▶ Πρόβλεψη ερωτήσεων-απαντήσεις
- ▶ Επιλογή τρόπου παρουσίασης (π.χ. προφορικά, γραπτώς, με εικόνες, γραφήματα)

Συμπερασματικά

Χρειάζονται:

- ▶ Αναλυτικά προγράμματα δομημένα με Δείκτες Επάρκειας από την προδημοτική μέχρι την Γ' Γυμνασίου
- ▶ Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών για τη χρήση των δεικτών στην ανάπτυξη και σχεδιασμό μαθημάτων διαφοροποιημένης διδασκαλίας
- ▶ Υποστήριξη της σχολικής μονάδας για χρήση των δεικτών για παιδαγωγική αυτονόμηση